

УДК 378.17

<https://doi.org/10.33989/2075-146x.2020.26.227515>

ВІКТОРІЯ ДОНЧЕНКО

ORCID: 0000-0002-9665-7204

Українська медична стоматологічна академія, м. Полтава

ФОРМИ ТА МЕТОДИ НАВЧАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЮ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті систематизовано комплекс розвивальних методів, спрямованих на розвиток медичної освіти у сфері здоров'язбереження. Розглянуто та проаналізовано форми та методи навчання здоров'язбережувальним технологіям у процесі підготовки майбутніх фахівців медицини. Визначена значимість усіх методів і форм навчання та їх необхідність для формування готовності студентів медичних закладів вищої освіти до використання здоров'язбережувальних технологій у майбутній професійній діяльності.

Ключові слова: студенти, процес навчання, заклади вищої освіти, здоров'язбереження

Реформування системи вищої освіти України та зміни у сучасному суспільстві вимагають приділення особливої уваги професійному навчанню. Це потребує постійного оновлення змісту вищої професійної освіти. Освіта є однією з важливих сфер людської діяльності. Однією з найважливіших задач нашого суспільства є формування, зміцнення, збереження та відновлення здоров'я суспільства. Навчання здоров'язбережувальним технологіям дає змогу їх використанню у майбутній професійній діяльності.

Мета статті – розглянути особливості та проаналізувати форми та методи навчання здоров'язбережувальним технологіям в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців медицини.

Аналіз спеціальної літератури та нормативних документів показав, що сучасна медична освіта багата цілим арсеналом технологій та методів активного навчання. Нами систематизовано комплекс розвивальних методів, спрямованих на розвиток медичної освіти у сфері здоров'язбереження. До них віднесено: *когнітивні* (діалогічні методи навчання, семінари-дискусії, проблемне навчання, когнітивне консультування, когнітивні карти, інструментально-логічний тренінг, тренінг рефлексії тощо); *діяльнісні* (методи проектів і направляючих тестів, контекстне навчання, організаційно-діяльнісні ігри, комплексні дидактичні завдання, технологічні карти, імітаційно-ігрове моделювання тощо); *мотиваційні* (інтерактивні та імітаційні ігри, тренінги розвитку, розвивальна психодіагностика тощо).

У педагогіці вищої школи виділяють три групи засобів навчання: *пасивні*, коли студенти виступають у ролі «об'єктів» навчання, що повинні засвоїти і відтворити матеріал, який передається їм викладачем – джерелом знань; *активні*, коли студенти є «суб'єктами» навчання, які виконують творчі завдання, вступають у діалог з викладачем; *інтерактивні*, коли навчання побудоване на взаємодії всіх, хто навчається, включаючи викладача (Карманов, 2010).

У навчальному процесі підготовки майбутніх фахівців медицини до використання здоров'язбережувальних технологій застосовується інтегроване поєднання загальнодидактичних методів та методів активного навчання, які передбачають суб'єкт-суб'єкту взаємодію учасників педагогічного процесу, їх самоактуалізацію та самоорієнтацію. У такому навчально-виховному середовищі студент є включеним у педагогічний процес активним суб'єктом, якому надається можливість підвищити рівень самостійності, а також визначитися з вибором змісту та методів навчання, спрямованих на професійне використання здоров'язбережувальних технологій (Донченко, Жамардїй, 2020).

Однією з головних форм організації навчального процесу у вищому навчальному закладі є лекція. В процесі навчання студентів-медиків до використання здоров'язбережувальних технологій використовуються як традиційні, так і проблемні лекції, лекції-дискусії, презентаційні (мультимедійні) лекції.

При плануванні та проведенні практичних занять слід виходити з того, що вони призначені передусім для поглиблення та розширення знань, отриманих на лекціях, а також для оволодіння певними практичними навичками, необхідними в майбутній практичній реалізації здоров'язбережувальних технологій. Практичні заняття для майбутніх студентів-медиків проводяться в різній формі відповідно до специфіки окремих дисциплін. Зокрема, використовуються такі інтерактивні методи навчання, як ділові і проблемні ігри, мозковий штурм, тренінги, кейс-технології, метод проектів.

Інтерактивна методика проведення практичних занять із студентами-медиками є достатньо гнучкою і дозволяє: задіяти всі рівні пізнання (знання, розуміння, застосування, аналіз, синтез, оцінку); розвивати критичне мислення, рефлексію, вміння розмірковувати, розв'язувати проблемні завдання; реалізувати творчий потенціал викладачів і студентів; забезпечити відпрацювання умінь та навичок прийняття практичних рішень в наближених до реальних умовах здоров'язбережувальної діяльності.

Необхідним етапом процесу навчання студентів-медиків використанню здоров'язбережувальних технологій є їхня позааудиторна робота. В основі навчання майбутніх лікарів має бути самостійна праця суб'єктів навчання із засвоєння накопичених людством знань.

Пошаудиторна діяльність студентів складається з індивідуальної та самостійної роботи, які розвивають уміння працювати зі спеціальною літературою, довідниками, періодичними виданнями, і сучасними інформаційно-комунікаційними технологіями (ІКТ), сприяють розвитку організованості, ініціативності, активності у розв'язанні поставлених завдань і проблем. Самостійна та індивідуальна робота студентів є обов'язковою формою підготовки майбутніх лікарів, результатом якої є підвищення рівня знань студентів, формування вмінь самостійно мислити та приймати рішення, що є важливим для формування їх готовності до використання здоров'язбережувальних технологій.

Однією зі складових навчання студентів-медиків є організація та проведення практик, що передбачають оволодіння студентами сучасними методами наукових досліджень, формами організації здоров'язбереження, формування у них на базі одержаних знань фахових умінь і навичок для прийняття самостійних рішень. Тільки використовуючи знання на практиці можна достатньо міцно оволодіти ними, набути уміння використовувати їх у різних професійних ситуаціях, саме на цій основі розвивається творче мислення майбутніх лікарів, формується творчий підхід до використання здоров'язбережувальних технологій. Поряд зі знаннями, набутими в період теоретичного навчання у медичному університеті, під час практики студенти також набувають знання, джерелом яких є їх власна діяльність, тобто емпіричні, практичні знання, які є особистим досвідом.

Особливе місце в навчанні студентів-медиків використанню здоров'язбережувальних технологій займає наукова і виховна робота студентів, яка впливає на формування активної життєвої позиції, залучення студентів до здорового способу життя, розвиває особистісні професійні якості і сприяє корекції життєвих цінностей і мотивів здоров'язбереження.

Здійснення студентської науково-дослідної роботи відбувається у різних формах. Студенти активно працюють у студентському науковому товаристві Української медичної стоматологічної академії, яке у свою чергу поділяється на наукові групи, що закріплені за професійно-орієнтованими кафедрами. Для вдосконалення своєї професійної майстерності майбутні лікарі систематично беруть участь у науково-практичних конференціях та майстер-класах щодо роботи зі збереження та відновлення здоров'я пацієнтів.

На підвищення мотивації студентів-медиків до використання здоров'язбережувальних технологій спрямована організація виховної роботи зі студентами. Викладачі кафедри фізичного виховання та здоров'я, фізичної реабілітації, спортивної медицини регулярно проводять організаційно-виховні заходи, які популяризують та формують стандарти здорового способу життя у студентській молоді.

Навчально-виховний процес у сучасних умовах важко уявити без інформаційних технологій, адже вони зробили можливим доступ кожного фахівця до величезної кількості інформації різних видів. Актуальність використання інформаційних технологій у вищій освіті, визначається такими факторами: винятково широкими можливостями в індивідуалізації освіти; підвищенням мотивації суб'єктів навчання при їх використанні та посиленням емоційного фону освітнього процесу; розмаїттям умов і механізмів для активної самостійної діяльності; забезпеченням широкої зони контактів, можливістю спілкування через Інтернет з будь-якою людиною, незалежно від її просторового розташування і різниці часових поясів; можливістю комплексного впливу на різні органи чуття; високою наочністю подання навчального матеріалу; зростаючими інтерактивними можливостями ІТ-технологій; доступністю ІТ-технологій у будь-який час, зручний для суб'єкта навчання; легкістю і звичністю організації ігрових форм навчання (Оршанський, 2010).

Використання інформаційних комп'ютерних технологій як високоефективного засобу навчання, не лише забезпечує підвищення рівня професійної підготовки студентів-медиків, але й суттєво впливає на їхню мотиваційну сферу, зумовлюючи формування пріоритетних професійних і навчально-пізнавальних мотивів навчання, що забезпечують успішність оволодіння професійними знаннями і вміннями. Тому автор стверджує, що використання новітніх інформаційно-комунікаційних технологій навчання варто розглядати як найважливішу складову фундаментальної підготовки кваліфікованого фахівця медицини (Омельяненко, 2014).

Резервом підвищення якості професійної підготовки студентів-медиків та одним із принципів оптимізації процесу формування їхньої готовності до використання здоров'язбережувальних технологій є використання дистанційних освітніх форм роботи, створення науково-інформаційного простору і використання для цього можливостей інформаційно-комунікаційних засобів. А. Кудін зазначає, що «під дистанційними технологіями навчання розуміють електронні засоби і способи передачі цифрової інформації (або даних) навчального призначення між учасниками навчального процесу (студент, викладач, ЗВО) у віртуальному освітньому середовищі (Кудін, 2012, с.83).

Освітнім віртуальним середовищем виступає сьогодні інтернет, який є єдиним інформаційним середовищем з вільним доступом. На сьогодні існують дві часові форми передачі електронної інформації в інтернеті: online – комунікація "в реальному часі", offline- комунікація "не в реальному часі". Відповідно дистанційні технології навчання поділяються на online-технологію навчання і offline- технологію навчання. Прикладом першої є відео-інтернет-конференц-зв'язок, а другої – чат чи електронна пошта» (Тимошенко, 2014).

Однією з ознак дистанційного навчання є одержання знань та навичок самостійної роботи, організація якої в навчальному процесі студентів-медиків відіграє важливу роль, оскільки різке зниження кількості аудиторних занять передбачає перехід студентів на навчання за індивідуальним (вільним) графіком та до активної самостійної роботи. Переваги впровадження елементів дистанційного навчання на основі інформаційно-комунікаційних технологій очевидні: гнучкість у виборі місця і часу навчання; можливість оновлення навчальних та тренувальних матеріалів; можливість моделювання ситуації взаємодії з студентом; забезпечення онлайн зв'язку між студентом і віддаленим викладачем; можливість організації контролю за порядком і темпом подачі матеріалу, навчальною активністю студента; доступ до інформаційних ресурсів національних та глобальних мереж; доступність для студентів з особливими потребами та з послабленим здоров'ям (Донченко, 2016).

Інформаційне забезпечення навчального процесу підготовки студентів-медиків включає індивідуальне та колективне отримання наукової, навчально-методичної, пізнавальної інформації з використанням сучасних

комп'ютерних технологій. Інструментальні засоби комп'ютерних комунікацій, які використовуються для підготовки майбутніх фахівців до використання здоров'язбережувальних технологій, включають декілька форм, що базуються на Інтернет-ресурсах: середовище Classtoom, чати, форуми, електронні конференції (Skype, Zoom), соціальні мережі та месенджери тощо. У поєднанні зі стрімким розвитком інформаційних технологій, мультимедіа та віртуальної реальності, Інтернет відкриває нові можливості у наданні студентам навчальних матеріалів, підвищенні ступеню мотивації і самостійності їх роботи, реалізації індивідуального підходу до навчання.

Отже, процес навчання студентів медичних закладів вищої освіти відбувається на основі впровадження сукупності методів з акцентом на формування готовності студентів до творчої професійної діяльності у галузі здоров'язбереження (соціальна адаптація, індивідуальна робота, групове, контрольне тестування, тренінг). Розглянуті форми і засоби (активні, пасивні, інтерактивні) навчання є надзвичайно ефективними у підвищенні рівня пізнавальної зацікавленості студентів, дозволяють актуалізувати навчальний матеріал, активізувати навчальний процес, підвищують мотивацію студентів до навчання та якісних показників успішності, прагнення до самоосвіти, сприяють скороченню часу для оцінки знань всіх студентів на кожному занятті, орієнтують їхню поведінку на оволодіння цінностями, знаннями, вміннями і навичками, необхідними для формування готовності студентів медичних закладів вищої освіти до використання здоров'язбережувальних технологій у майбутній професійній діяльності.

Стаття виконана відповідно до теми науково-дослідної роботи кафедри фізичного виховання та здоров'я, фізичної терапії, ерготерапії з спортивною медициною та фізичною реабілітацією, Української медичної стоматологічної академії: «Теоретико-методологічні аспекти здоров'язбережувальних технологій та підвищення рівня фізичної підготовленості засобами фізичного виховання у процесі професійної підготовки студентів закладів вищої освіти» (держ. № 0120U100561).

Список використаних джерел

- Донченко, В. І. (2016). *Методика навчання здоров'язбережувальних технологій студентів медичного університету*. (Дис. канд. пед. наук). Харків.
- Донченко, В. І., & Жамардїй, В. О. (2020). Особливості навчання здоров'язбережувальних технологій в освітньому процесі закладу вищої освіти. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*, 1 (332) 20, 6-14.
- Карманов, Є. В. (2010). Сучасні особливості інтерактивного навчання під час підготовки фахівців за ступеневою системою освіти. *Модернізація вищої освіти та проблеми управління якістю підготовки фахівців. Теоретико-методологічні та практичні проблеми підготовки фахівців за ступеневою системою освіти: матеріали VIII Всеукр. наук.-метод. конф.* (С. 61-62). Харків: ХДУХТ.
- Кудїн, А. П. (2012). *Інформаційно-комунікаційні технології в навчанні: навчальний підручник*. Луцьк: Волиньполіграф.
- Омельяненко, Г. А. (2014). Модель формування науково-дослідницьких умінь у бакалаврів фізичного виховання і спорту засобами інформаційно-комунікаційних технологій. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету*, 1, 205-210.
- Оршанський Л. В. (2010). Креативне інформаційно-освітнє середовище як чинник саморозвитку особистості. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. праць*. (Вип. 23, с. 86-92). Київ; Вінниця: Планер.
- Тимошенко, О. В. (2014). Особливості організації дистанційної форми навчання майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту у вищих навчальних закладах України. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*, 118(2), 237-242.

References

- Donchenko, V. I. (2016). *Metodyka navchannia zdoroviazberzhuvalnykh tekhnolohii studentiv medychnoho universytetu [Methods of teaching health-saving technologies for students of a medical university]*. (PhD diss.). Kharkiv [in Ukrainian].
- Donchenko, V. I., & Zhamardiy, V. O. (2020). Osoblyvosti navchannia zdoroviazberzhuvalnykh tekhnolohii v osvitnomu protsesi zakladu vyshchoi osvity [Features of teaching health technologies in the educational process of higher education]. *Visnyk Luhanskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka [Bulletin of Luhansk Taras Shevchenko National University]*, 1 (332) 20, 6-14 [in Ukrainian].
- Karmanov, Ye. V. (2010). Suchasni osoblyvosti interaktyvnoho navchannia pid chas pidhotovky fakhivtsiv za stupenevoiu systemoiu osvity [Modern features of interactive learning during the training of specialists in the degree system of education]. In *Modernizatsiia vyshchoi osvity ta problemy upravlinnia yakistiu pidhotovky fakhivtsiv. Teoretyko-metodolohichni ta praktychni problemy pidhotovky fakhivtsiv za stupenevoiu systemoiu osvity [Modernization of higher education and problems of quality management of training. Theoretical-methodological and practical problems of training specialists in the degree system of education]*: materialy VIII vseukrainskoi naukovo-metodychnoi konferentsii (pp. 61-62). Kharkiv: KhDUKhT [in Ukrainian].
- Kudin, A. P. (2012). *Informatsiino-komunikatsiini tekhnolohii v navchanni [Information and communication technologies in education]*: navchalnyi pidruchnyk. Lutsk: Volynpolihraf [in Ukrainian].

- Omelianenko, H. A. (2014). Model formuvannia naukovo-doslidnytskykh umin u bakalavriv fizychnoho vykhovannia i sportu zasobamy informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii [Model of formation of research skills in bachelors of physical education and sports by means of information and communication technologies]. *Naukovyi visnyk Melitopolskoho derzhavnogo pedahohichnogo universytetu [Scientific Bulletin of Melitopol State Pedagogical University]*, 1, 205-210 [in Ukrainian].
- Orshanskyi, L. V. (2010). Kreatyvne informatsiino-osvitnie seredovyshe yak chynnyk samorozvytku osobystosti [Creative information and educational environment as a factor of personal self-development]. In *Suchasni informatsiini tekhnolohii ta innovatsiini metodyky navchannia u pidhotovtsi fakhivtsiv: metodolohiia, teoriia, dosvid, problemy [Modern information technologies and innovative teaching methods in training: methodology, theory, experience, problems]*: zb. nauk. prats. (Is. 23, pp. 86-92). Kyiv; Vinnytsia: Planer [in Ukrainian].
- Tymoshenko, O. V. (2014). Osoblyvosti orhanizatsii dystantsiinoi formy navchannia maibutnikh fakhivtsiv fizychnoho vykhovannia ta sportu u vyshchyykh navchalnykh zakladakh Ukrainy [Features of the organization of distance learning of future specialists in physical education and sports in higher educational institutions of Ukraine]. *Visnyk Chernihivskoho natsionalnogo pedahohichnogo universytetu [Bulletin of Chernihiv National Pedagogical University]*, 118(2), 237-242 [in Ukrainian].

DONCHENKO V.

Ukrainian Medical Stomatological Academy, Poltava, Ukraine

FORMS AND METHODS OF TEACHING HEALTH SAVING TO STUDENTS OF MEDICAL INSTITUTIONS OF HIGHER EDUCATION

The complex of developmental methods is systematized in the article, sent to development of medical education in the field of health saving. These include: cognitive (dialogical teaching methods, seminars-discussions, problem-based learning, cognitive counseling, cognitive maps, instrumental-logical training, reflection training, etc.); activity (methods of projects and guiding tests, contextual learning, organizational-activity games, complex didactic tasks, technological maps, simulation-game modeling, etc.); motivational (interactive and simulation games, development trainings, developmental psychodiagnostics, etc.).

The process of teaching students of medical institutions of higher education is based on the introduction of a set of methods with an emphasis on the formation of students' readiness for creative professional activity in the field of health (social adaptation, individual work, group, control testing, training). Methods, forms and means (active, passive, interactive) of learning are considered and analyzed. They are extremely effective in increasing the level of students' cognitive interest reducing the time to assess the knowledge of all students in each class, focus their behavior on the acquisition of values, knowledge, skills and abilities. Particular attention is paid to the use of computer information technology as a highly effective learning tool.

The importance of all methods and forms of education and their necessity for the formation of readiness of students of medical institutions of higher education to use health-saving technologies in future professional activities is determined.

Keywords: *students, learning process, higher education institutions, health saving*

Стаття надійшла до редакції 10.12.2020 р.

УДК378.04:005.95
<https://doi.org/10.33989/2075-146x.2020.26.227518>

ОЛЕНА ЖДАНОВА-НЕДІЛЬКО

ORCID 0000-0002-1414-2355

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНИХ ЦІННОСТЕЙ МАЙБУТНЬОГО УПРАВЛІНЦЯ В УМОВАХ МАГІСТРАТУРИ

Автор аналізує сутність управлінської діяльності як закономірної для людського суспільства, з'ясовує точки дотику професійних цінностей менеджера та загальнолюдських і суспільних цінностей, обґрунтовує аксіологічні аспекти підготовки управлінця. Розглядається авторська методика формування особистісно-професійних цінностей майбутнього управлінця.

Ключові слова: *майбутній менеджер, управлінець, магістратура, аксіологічний підхід, особистісно-професійні цінності, навчальна методика, моделювання управлінського спілкування*

Постановка проблеми. Управління, організація є однією з умов розвитку людського суспільства, примноження і продуктивного витрачання ним своїх ресурсів. Постає керівника постає в цьому контексті незамінною для будь-якої спільноти, що об'єднується задля досягнення власних цілей, і чим складніші і віддаленіші ці цілі, тим більш складною